

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.

Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.

Series: Economical Sciences

ISSN 2519–2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9503

UDC 338.4(477)

Economic prerequisite of milk production growth in Ukraine

V. Chemerys, V. Dushka, V. Maksym, M. Dorosh-Kizym

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 01.09.2020

Received in revised form

01.10.2020

Accepted 02.10.2020

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-097-58-701-77
E-mail: volodiamaxym88@gmail.com

Chemerys, V., Dushka, V., Maksym, V., & Dorosh-Kizym, M. (2020). Economic prerequisite of milk production growth in Ukraine. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 22(95), 15–21. doi: 10.32718/nvlvet-e9503

In the article the resulted research, on the basis of which certainly and grounded basic economic prerequisite of milk production growth in Ukraine. Also investigational dynamics of quantity of cows in the economies of all categories and basic structural tendencies are set. Grounded descending dynamics of milk production, in particular in the households. Investigational balance of production of milk and dairy products in Ukraine during 2010–2020 years. It is set that one of principal reasons of negative tendencies, which take place in the suckling cattle breeding of Ukraine there is absence the economic stimulus of milk production and capital investments through the low level of purchase prices from the households, which does not cover incurred charges by them. It is offered as a result of research, that dairy farming development it is necessary to provide realization of complex organizational and economic measures, related to optimization of distribution internal fields profit, which is formed in dairy production complex, by establishment of the grounded purchase prices on milk from the households. The minimum standard of purchase prices is expected for the households, which will defray costs production and provide the receipt of level of profitability, which will stimulate maintenance of cows herd in economies. Development of the system of deliberative services is also offered, in particular informative providing of subjects of manage in dairy farming. Grounded introduction of vertical diversification for the milk producers in Ukraine, by deepening the processing of raw material on eventual commodities and network development sales on local markets, with the purpose of achievement of higher level influence on forming the last bid on dairy products. Also in the article the use of the specialized investment funds is offered in relation to bringing in financial resources in the dairy farming with application of comfortable for potential investors on-line of platforms and informative resources.

Key words: milk, dairy farming, price, enterprise, households, optimization, production.

Економічні передумови зростання виробництва молока в Україні

В. Чемерис, В. Душка, В. Максим, М. Дорош-Кізім

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

У статті наведені результати дослідження, на основі яких визначено та обґрунтовано основні економічні передумови зростання виробництва молока в Україні. Також досліджено динаміку чисельності корів у господарствах усіх категорій та встановлено основні структурні тенденції. Обґрунтовано спадну динаміку виробництва молока, зокрема у господарствах населення. Досліджено баланс виробництва молока та молокопродуктів в Україні за 2010–2020 рр. Встановлено, що однією з основних причин негативних тенденцій, які відбуваються у молочному скотарстві України є відсутність економічних стимулів виробництва молока та капітальних інвестицій через низький рівень закупівельних цін на молоко від господарств населення, який не покриває понесені ними витрати. За результатами дослідження запропоновано, що для розвитку молочного скотарства необхідно забезпечити реалізацію комплексу організаційно-економічних заходів, пов'язаних з оптимізацією розподілу внутрішньогалузевого прибутку, який формується в молокопродуктовому підкомплексі, шляхом встановлення обґрунтованих закупівельних цін на молоко від господарств населення. Розраховано мінімальний рівень закупівельних цін для господарств населення, який покриватиме витрати виробництва та забезпечить одержання рівня прибутковості, який стимулюватиме утримання поголів'я корів у господарствах. Та-

кож запропоновано розвиток системи дорадчих послуг, зокрема інформаційного забезпечення суб'єктів господарювання у молочному скотарстві. Обґрунтовано впровадження вертикальної диверсифікації для виробників молока України, шляхом поглиблення переробки сировини на кінцеві товари та розвитку мереж продажу на місцевих ринках, з метою досягнення вищого рівня впливу на формування кінцевої ціни на молокопродукти. Також у статті запропоновано використання спеціалізованих інвестиційних фондів щодо залучення фінансових ресурсів у молочне скотарство із застосуванням зручних для потенційних інвесторів онлайн платформ та інформаційних ресурсів.

Ключові слова: молоко, молочне скотарство, ціна, підприємство, господарства населення, оптимізація, виробництво.

Вступ

Актуальність теми. Молочне скотарство відноситься до одних з основних напрямів тваринництва, що забезпечує населення цінною продовольчою продукцією, а переробні підприємства сировиною для виробництва молокопродуктів, від яких залежить рівень продовольчої безпеки держави. Однак, уже десятки років виробництво молока невпинно зменшується з одночасним скороченням поголів'я корів, що негативно позначається на економічному потенціалі молочного скотарства України. Скорочення кількості корів у господарствах усіх категорій, а з ним і падіння обсягів виробництва молока є наслідком несприятливих економічних та соціальних чинників, які виникли та набули значної вагомості впливу іще на початку становлення незалежності держави. Проблемам розвитку молочного скотарства в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, зокрема: Л. Воляк (Voliak & Halitska, 2018), В. Колоша (Kolosha, 2018), В. Россоха (Rossokha & Petrychenko, 2018), С. Самайчук (Samaichuk, 2020), О. Чередніченко, О. Пащенко (Cherednichenko & Pashchenko, 2018) та інші. Дослідження щодо розвитку виробництва молока часто зустрічаються у працях зарубіжних науковців: А. Parzonko, P. Bórawski (Parzonko & Bórawski, 2020), M. Michaličková, Z. Krupová, P. Polák, L. Hetényi, E. Krupa (Michaličková et al., 2014), P. Kopeček (Kopeček, 2002), S. Pieralli, S. Hüttel, M. Odening (Pieralli et al., 2017), J. Sauer, U. Latacz-Lohmann (Sauer & Latacz-Lohmann, 2015) та інших.

Також розроблено та затверджено значну кількість програм розвитку та державної підтримки тваринництва, зокрема і молочного скотарства. Однак, враховуючи щорічну спадну динаміку виробництва молока та чисельності корів у господарствах, проведення наукових досліджень щодо удосконалення існуючого господарського механізму стимулювання розвитку молочного скотарства в Україні, залишаються актуальними та необхідними.

Однією з основних задач сільського господарства країни є забезпечення її продовольчої безпеки. Молочне скотарство є основною ланкою молокопродуктового підкомплексу, ефективне функціонування якого переважно визначається рівнем розвитку виробництва в даній галузі (Samaychuk, 2020). Розвиток молочної галузі України потребує науково обґрунтованого регулювання ринку продуктів споживання, скорочення витрат виробництва. Особлива роль належить ціновому регулюванню, яке має сприяти виробництву необхідної кількості продуктів відповідно до раціональних норм споживання та захищати вітчизняних товаровиробників від насичення ринку імпортною продукцією. Особливу увагу заслуговує питання державного регу-

лювання ринку молока, спрямоване на заохочення фермерів займатися його виробництвом і входити на ринок (Cherednichenko & Pashchenko, 2018).

У сучасних умовах досліджувана галузь, незважаючи на окремі позитивні тенденції, продовжує перебувати в складному становищі. Це пов'язано з відносно низьким рівнем прибутковості виробництва молока і водночас високим рівнем капіталомісткості його виробництва. Саме збитковість галузі скотарства протягом значного періоду часу є одним з головних факторів скорочення як поголів'я, так і обсягів виробництва молока (Kolosha, 2018). Для подолання цієї кризи необхідно проаналізувати сучасний стан виробництва та реалізації молочної продукції, виявити причини негативних явищ та надати рекомендації щодо подальшого розвитку (Voliak & Halitska, 2018).

Мета і завдання дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні основних економічних передумов, які забезпечать зростання виробництва молока в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно дослідити стан галузі молочного скотарства в Україні; провести аналіз основних показників росту та оцінити їх тенденцію; визначити та обґрунтувати основні економічні умови зростання у молочному скотарстві.

Матеріал і методи досліджень

У дослідженні економічних передумов зростання виробництва молока в Україні використанні загальнонаукові методи дослідження серед яких: монографічний метод, при комплексному дослідженні проблем розвитку молочного скотарства в Україні, аналіз та синтез, при визначенні та виокремленні складових, чинників зростання у молочному скотарстві на основі дослідження статистичних даних; розрахунково-конструктивний метод – для обґрунтування запропонованих заходів, які сприятимуть формуванню необхідних економічних передумов зростання виробництва молока в Україні.

Результати та їх обговорення

Станом на 1 січня 2020 році в Україні налічується понад 3 млн. голів ВРХ, у тому числі 1,78 млн корів. Поголів'я телиць від 1 до 2 років становило 288 тис. голів. За співвідношенням чисельності телиць старшої вікової групи та корів можливо визначити приблизний термін експлуатації корів, який в середньому становить 6,2 роки у господарствах усіх категорій. Проте у агропідприємствах період використання корів помітно коротший та становить близько 3 років. У господарствах населення даний показник становить близько 10 років.

За досліджуваний період спостерігається швидке скорочення поголів'я корів у господарствах усіх категорій. Так, за 10 років чисельність корів скоротилася у 2,8 раза, зокрема найбільш активне скорочення відбулося у агропідприємствах – 4,2 раза. При цьому у господарствах населення чисельність корів скоротилася у 2,3 раза. Станом на 2020 р. темп скорочення чисельності корів по відношенню до попереднього

року становив 7%, а середньорічні темпи скорочення поголів'я корів за 5 років досягли 10 пунктів.

Втрата інтересу до утримання корів в усіх категоріях господарств зумовлена щорічним подорожчанням кормів, енергоносіїв, ветпрепаратів, засобів гігієни, недосконалістю механізму дотування сільськогосподарських товаровиробників та низьким рівнем державної підтримки молочного тваринництва (Rossokha & Petrychenko, 2018).

Таблиця 1

Розподіл сільськогосподарських тварин за статевовіковими групами (станом на 1 січня)

	2015	2017	2018	2019	2020	2020 р. до 2015 р., %
Господарства усіх категорій (100 %)	2262,7	2108,9	2017,8	1919,4	1788,5	79,0
Сільськогосподарські підприємства (24,5%корови)	529,2	484,6	466,6	467,8	438,6	82,9
Господарства населення (75,5%корови)	1733,5	1624,3	1551,2	1451,6	1349,9	77,9

Джерело: складено на основі <http://www.ukrstat.gov.ua>

В Україні майже 1,9 тис. підприємств, які утримують корів. Більшість із них відносяться до малих з чисельністю до 100 корів і лише 3,4 % – крупні підприємства, які утримують понад 1000 корів. Загалом у великих господарствах сконцентровано близько чверті усіх корів (табл. 2).

В період з 2010 р. до 2020 р. виробництво молока загалом зменшилося на 14 %. Зменшення відбулося за рахунок господарств населення, а в підприємствах, за аналогічний період, обсяги виробництва зросли на 24 %, що пояснюється зростанням середньорічних надойв молока на корову.

Таблиця 2

Групування підприємств за кількістю сільськогосподарських тварин (станом на 01 січня 2020 року)

Підприємства з чисельністю поголів'я	Кількість підприємств		Кількість тварин	
	Од.	у % до загальної кількості	Од.	у % до загальної кількості
	1894	100,0	438,6	100,0
до 50	625	33,0	10,1	2,3
50 – 99	228	12,0	16,5	3,8
100 – 499	801	42,3	191,5	43,7
500 – 999	175	9,3	116,9	26,6
більше 1000	65	3,4	103,6	23,6

Джерело: складено на основі <http://www.ukrstat.gov.ua>

Також варто зазначити про дворазове зростання виробництва молока за 2010–2020 рр. у фермерських господарствах. Однак вагомість впливу фермерських господарств на пропозицію молока залишається низькою, оскільки на них припадає лише 2 % від сумарно-

го обсягу виробленої продукції. Найбільша частка молока виробляється господарствами населення – понад 70 % станом на 2020 р., що на 10 процентних пунктів менше ніж на початку 2010 р.

Таблиця 3

Виробництво молока в Україні за 2010–2019 рр., тис. т

	Рік					2019 р. до 2017 р., %
	2010	2015	2017	2018	2019	
Господарства усіх категорій	11248,5	10615,4	10280,5	10064,0	9663,2	94,0
Сільськогосподарські підприємства	2216,6	2669,2	2765,7	2755,5	2728,6	98,7
у тому числі фермерські господарства	112,1	177,4	194,8	201,8	209,2	107,4
Господарства населення	9031,9	7946,2	7514,8	7308,5	6934,6	92,3

Джерело: складено на основі <http://www.ukrstat.gov.ua>

Середній річний надій молока від однієї корови за 10 років виріс більше ніж у два рази в господарствах усіх категорій, що частково стримувало темпи зменшення виробництва. Станом на 2020 рік в середньому від однієї корови одержують до 5000 кг молока. Найбільше зростання молочної продуктивності корів відбулося у агропідприємствах. За 2010–2020 рр. на-

дій молока на корову у підприємствах виріс більше ніж у двічі, однак продовжує залишатися на відносно низькому рівні, якщо порівнювати з показниками багатьох держав із розвинутим високотехнологічним молочним скотарством. Загалом річні надой на корову у підприємствах на 25 % вищі ніж у господарствах населення.

Таблиця 4

Середній річний надій молока від однієї корови за 2000–2019 рр.

	Рік					2019 р. до 2017 р., %
	2000	2015	2017	2018	2019	
Господарства усіх категорій	2359	4644	4820	4922	4976	103,2
Сільськогосподарські підприємства	1588	5352	6025	6190	6101	101,3
Господарства населення	2960	4437	4480	4559	4630	103,3

Джерело: складено на основі <http://www.ukrstat.gov.ua>

За останні 5 років темпи зростання середньорічних надоїв на корову суттєво скоротилися у господарствах усіх категорій. Найбільш поширеною породою корів, яка використовується у господарствах усіх категорій є українська чорно-ряба, для якої максимальний надій молока за рік зазвичай не перевищує 7 тис. кг. Відповідно, якщо господарство досягає середньорічних надоїв 5,5–6 тис. кг молока на корову чорно-рябої породи, подальше зростання продуктивності суттєво уповільнюється через біологічні особливості даної породи корів. Для порівняння, середньорічні надої молока на корову голштинської породи можуть перевищувати 10 тис. кг.

Витрати кормів на 1 ц молока в господарствах не перевищують 1 ц. кормових одиниць. З початку

2000 р. кормовіддача зросла на третину, що пов'язано із зростанням середньорічних надоїв на корову через удосконалення умов утримання та раціонів годівлі. В балансі молока та молокопродукції спостерігаються негативні тенденції у зв'язку із зниженням обсягів виробництва сировини, скороченням експорту та одночасним збільшенням імпорту молочної продукції. Так за 2017–2019 рр. імпорт молока виріс у 2,5 раза, а експорт скоротився майже на 30 %. Фонд споживання молокопродуктів за підсумками 2019 р. становив всього 8,4 млн. т, або близько 200 кг на одну особу за рік в перерахунку на молоко, що на 40 % менше за рекомендовані раціональні норми споживання.

Таблиця 5

Баланс молока та молочних продуктів за 2010–2019 рр., тис. т

Показник	Рік						2019 р. до 2017 р., %
	2010	2015	2016	2017	2018	2019	
Виробництво	11249	10615	10382	10281	10064	9663	94,0
Зміна запасів (на кінець року)	-11	-41	28	33	74	-1	-
Імпорт	273	78	105	132	180	337	255,3
Усього ресурсів	11533	10734	10459	10380	10170	10001	96,3
Експорт	956	464	434	835	807	593	71,0
Витрачено на корм	1099	1097	1069	1036	996	969	93,5
Втрати	8	15	14	13	12	11	84,6
Фонд споживання	9470	8995	8942	8496	8355	8428	99,2
в т.ч. у розрахунку на 1 особу, кг	206,4	209,9	209,5	200	197,7	200,5	100,3

Джерело: складено на основі <http://www.ukrstat.gov.ua>

Стратегічною передумовою розвитку молочного скотарства, як і будь-якого іншого напрямку аграрного бізнесу є наявність економічного інтересу у зацікавлених суб'єктів господарювання вкладати власні чи запозичені фінансові, матеріально-технічні, а також трудові ресурси в організацію виробництва молока, що проявляється в отриманні економічного ефекту, який формуватиме у виробників інвестиційну ефективність.

Без досягнення очікуваних інвестиційних результатів від виробництва молока, підприємці та господарства населення, що утримують корів і надалі будуть скорочувати поголів'я та виходити із ринку, або переорієнтовуватися на виробництво більш прибуткової продукції, що є цілком закономірним процесом для економіки ринкового типу за умов відсутності ефективної державної політики у даному напрямі тваринництва. Відповідно, державна стратегія розвитку молочного скотарства, на наш погляд, повинна зводитися до впровадження комплексу організаційно-

економічних заходів, які дозволять виробникам молока та молочної продукції, а також потенційним інвесторам одержувати необхідний рівень прибутковості, який формуватиме зацікавленість господарюючих суб'єктів виробляти молоко та інвестувати у подальший розвиток свого бізнесу.

За результатами наших досліджень слід виділити п'ять основних економічних передумов зростання виробництва молока, досягнення яких дозволить зупинити спад, що проявляється у скороченні поголів'я корів та обсягів виробництва молока у господарствах та створити сприятливі умови для переходу до фаз піднесення і зростання у молочному скотарстві.

Найважливішою та першочерговою умовою зростання виробництва молока в Україні є встановлення обґрунтованих закупівельних цін на молоко. За роки кризи у молочному скотарстві середні закупівельні ціни на молоко залишаються одними із найнижчих у Європі, у той час, коли роздрібні ціни у поширених торгових мережах станом на 2020 р. наближаються до

рівня держав Західної Європи – 1 Євро/л молока. Через низький гатунок близько 80 % молока, яке надходить в основному від господарств населення, закупівельні ціни в середньому становлять близько 0,17 Євро/кг. Молоко вищого гатунку закупаються по цінах – 0,27 Євро/кг, однак у зв'язку з незначною часткою на ринку молока вищого гатунку та наявності переважаючих обсягів молока другого гатунку, середні закупівельні ціни не перевищують 0,2 Євро/кг, що на третину нижче ніж у Польщі.

При собівартості виробництва молока в Україні 0,18 Євро/кг, закупівельні ціни на другий гатунок не можуть забезпечити достатнього економічного ефекту, який стимулюватиме зростання виробництва продукції у господарствах населення, що є найбільш вагомим чинником скорочення поголів'я корів у таких господарствах. Для сільськогосподарських підприємств, які виробляють молоко першого, вищого та екстра гатунку умови більш вигідніші. При встановлених закупівельних цінах на молоко підприємства, які виробляють якісну молочну продукцію, за нормативними методами розрахунку собівартості, можуть потенційно досягати чистої рентабельності продажу на рівні 25 % і вище, а рентабельності капіталу – 20 %, що безумовно є інвестиційно привабливим, оскільки дисконтований період окупності капіталовкладень, за таких умов складе близько 5–6 років. Також умови, які склалися на ринку для підприємств, що постачають молоко вищих гатунків, сприяють їх розширеному відтворенню. Однак частка молока вищого та екстра гатунку на ринку не перевищує 15 % від усього виробленого, що загалом не сприяє розвитку молочного скотарства. Тому, для зупинення спаду виробництва молока, необхідно забезпечити підвищення закупівельних цін для другого гатунку від господарств населення та підприємств до рівня 0,22–0,24 Євро/кг молока у базовій жирності на період не менше 5 років. Запропонований рівень закупівельних цін дозволить покрити собівартість виробництва молока та забезпечити одержання мінімального рівня прибутковості, який стане мотивуючим чинником збереження поголів'я корів першочергово у господарствах населення, які формують основу виробничого потенціалу у молочному скотарстві України.

Також, за п'ятирічний період дії підвищених цін, господарства, які виробляють молоко другого гатунку зможуть покращити свій фінансовий стан, заощадити та реінвестувати у розвиток технології виробництва та покращення якості продукції. Підвищення закупівельних цін на молоко для другого гатунку прогнозовано підвищить середній рівень цін до 0,26–0,27 Євро/кг. Проте це не повинно позначатися на роздрібній ціні реалізації молока та молокопродуктів, оскільки рівень оптовідпускних цін від молокопереробних підприємств та роздрібних цін у торгових мережах є суттєво завищений та, на наш погляд, економічно не обґрунтований. Відповідно, розв'язання проблеми раціонального перерозподілу внутрішньогалузевого прибутку, зокрема у молочному скотарстві повинно бути першочерговою економічною передумовою, без досягнення якої неможливо, на наш погляд, зупинити

спад виробництва молока та планувати його зростання.

Альтернативним варіантом досягнення раціонального розподілу внутрішньогалузевого прибутку у молокопродуктовому підкомплексі є розвиток конкуренції, особливо на рівні переробки продукції та роздрібною торгівлі. Однією із базових стратегій розвитку для виробників молока повинна стати вертикальна диверсифікація, яка полягає у налагодженні переробки молока власного виробництва на молокопродукти широкого асортименту з метою мінімізації ризиків продажу продукції та одержанням вищого рівня доданої вартості. Поширення даної концепції дозволить одержувати вищий рівень прибутку у розрахунку на кожну одиницю використаної молочної сировини та суттєво підвищити вплив виробників молока на кінцеву ціну готового товару.

Наступна економічна передумова полягає у підвищенні впливу виробників молока на роздрібні ціни шляхом розвитку пунктів продажу, спеціалізованих фермерських магазинів на місцевих ринках. Одним із таких успішних прикладів є магазин "ГорбоГори", який знаходиться у м. Пустомити, Львівської області та надає можливість місцевим фермерам реалізовувати власну продовольчу продукцію високої якості, з метою задоволення споживчих потреб населення на місцевому ринку. Фермери реалізують готові товари за прямим каналом продажу та за вигідними для себе цінами, а споживач одержують якісну продукцію без посередників за доступною ціною.

Важливою передумовою розвитку молочного скотарства з використанням потенціалу господарств населення є доступ до фінансових ресурсів, зокрема позикових за пільговими умовами. На наш погляд повинна бути державна програма підтримки доступу виробників молока до банківських цільових кредитів під 1–1,5%, як у багатьох розвинутих державах. Також важливим напрямом вирішення проблеми залучення фінансових ресурсів у молочне скотарство є створення аграрних інвестиційних фондів, які виконуватимуть посередницькі функції щодо залучення коштів від інвесторів та фінансування проєктів зокрема у молочному скотарстві із використанням функціональних онлайн платформ. Суть ідеї полягає у тому, щоб будь-яка зацікавлена особа, в якій є вільні фінансові ресурси, мала можливість на основі посередництва аграрного інвестиційного фонду вкласти кошти на взаємовигідних умовах у розвиток існуючих підприємств, які виробляють молоко, або в створення нових виробництв, з метою одержання інвестиційного доходу.

Також розвиток молочного скотарства, на наш погляд, повинен відбуватися на основі створення сімейних ферм з поголів'ям не менше 20 корів при оптовій ціні реалізації молока, а також ферм з поголів'ям не менше 9 корів, у тому числі створених на базі уже існуючих особистих селянських господарств при умові організації продажу виробленої продукції за цінами, які наближені до роздрібних, з метою досягнення достатньої суми середньомісячного чистого грошового потоку, що сприятиме формуванню економічного та інвестиційного інтересу, серед працевда-

тних жителів сільських територій, виробляти молоко (Chemerys et al., 2019).

Важливим чинником зростання виробництва молока є розвиток системи дорадництва у молочному скотарстві, для інформаційного забезпечення та надання спеціалізованих послуг в економіці, технологіях та ветеринарії щодо ефективної організації виробництва молока, забезпечення необхідних умов утримання корів та контролю за якістю продукції. Система дорадництва досить недооцінена, а її потенціал не використовується у повній мірі. Інформація є одним із основних факторів виробництва, що забезпечує конкурентні переваги виробників, в тому числі і у молочному скотарстві. Тому обізнаність в кращих технологіях виробництва молока, догляду за тваринами та економіці молочного скотарства сприятиме розвитку конкурентоспроможних господарств.

Безумовно реалізація запропонованих заходів щодо створення необхідних для зростання виробництва молока економічних передумов потребує значних фінансувань, однак з кожним роком Україна незворотно втрачає галузь молочного скотарства із швидким скороченням поголів'я корів у господарствах усіх категорій. Якщо темпи спаду не зупинити, уже через 10 років Україна з експортера молокопродукції перетвориться в одного із найбільших в Європі імпортера, що створюватиме додатковий тиск на стабільність національної валюти, економічну та продовольчу безпеку держави загалом. Тому у найближчі роки державна політика у молочному скотарстві стикнеться із простим економічним принципом, суть якого можливо описати так: якщо не підтримувати українських виробників, створюючи для них необхідні економічні умови ефективного функціонування – будемо вимушені підтримувати закордонних виробників, імпортуючи їхню продукцію.

Для зростання обсягу виробництва молока та формування експортного потенціалу в галузі необхідно розробити державну програму цільової фінансової підтримки розвитку молочного скотарства в господарствах населення, яка повинна забезпечити додатково формування високопродуктивного поголів'я корів чисельністю 1 млн голів, зростання обсягу виробництва молока вищого ґатунку на 4,5 млн. т і забезпечення понад 100 тис. сільських жителів додатковим доходом протягом п'яти років (Chemerys et al., 2016).

Висновки

За результатами дослідження встановлено та обґрунтовано основні економічні передумови зростання виробництва молока в Україні до яких слід віднести встановлення обґрунтованих закупівельних цін на молоко шляхом оптимізації розподілу внутрішньогалузевого прибутку в молокопродуктовому підкомплексі. Розвиток конкуренції, особливо на рівні переробки продукції та роздрібної торгівлі. Підвищення впливу виробників молока на роздрібні ціни шляхом розвитку пунктів продажу, спеціалізованих фермерських магазинів на місцевих ринках. Доступність господарств населення та підприємств до запозичених

фінансових ресурсів за пільговими умовами. Створення інвестиційних фондів з використанням функціональних онлайн платформ, зокрема для розвитку молочного скотарства. Розвиток системи дорадництва у молочному скотарстві. Також слід виділити сприяння створенню нових сімейних ферм з виробництва молока на основі господарств населення та їх подальший розвиток до обґрунтованого рівня масштабу не менше 20 корів. Досягнення описаних економічних передумов сприятиме зростанню виробництва молока та молокопродуктів в Україні та підвищенню економічної ефективності функціонування господарств у молочному скотарстві.

Перспективи подальших досліджень. Важливим напрямом досліджень у молочному скотарстві України, на наш погляд, повинно стати інвестиційне забезпечення створення спеціалізованих аграрних підприємств, у тому числі фермерських господарств з виробництва молока, зокрема сімейного типу для забезпечення зростання обсягів виробництва молокопродукції та формування конкурентоспроможного експорту.

References

- Voliak, L., & Halitska, A. (2018). Analiz vyrobnytstva moloka ta molochnykh produktiv v Ukraini. *Ekonomika i suspilstvo*, 19, 1393–1399. doi: 10.32782/2524-0072/2018-19-208 (in Ukrainian).
- Kolosh, V. (2018). Problemy formuvannya ta pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti vyrobnytstva moloka. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 4(4), 99–112. URL: <https://are-journal.com/index.php/are/article/view/210> (in Ukrainian).
- Rossokha, V., & Petrychenko, O. (2018). Rozvytok rynku moloka ta molokoproduktiv v Ukraini. *Ekonomika APK*, 8, 43–54. URL: <http://www.eapk.org.ua/contents/2018/08/43> (in Ukrainian).
- Samaichuk, S. (2020). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku molochnoho skotarstva v Khersonskiy oblasti. *Efektivna ekonomika*, 5. doi: 10.32702/2307-2105-2020.5.62 (in Ukrainian).
- Chemerys, V., Dushka, V., & Maksym, V. (2016). Perspektyvni napriamy rozvytku rynku produktiv molochnoho skotarstva. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2(2), 79–91. URL: <https://are-journal.com/index.php/are/article/view/38> (in Ukrainian).
- Chemerys, V., Dushka, V., Maksym, V., & Solomonko, D. (2019). Ekonomichne obgruntuvannya rozvytku simeinykh ferm z vyrobnytstva moloka. *NV LNU veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii. Seriya "Ekonomichni nauky"*, 21(92), 33–42. doi: 10.32718/nvlvet-e9206 (in Ukrainian).
- Cherednichenko, O., & Pashchenko, O. (2018). Ekonomichni aspekty vyrobnytstva ta spozhyvannya moloka i molochnykh produktiv. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 4(1), 162–173. URL: <https://are-journal.com/index.php/are/article/view/159> (in Ukrainian).

- State Statistics Service of Ukraine “Tvarynnytstvo Ukrainy” za 2019 rik [Elektronnyi resurs]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. K., 158. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
- State Statistics Service of Ukraine “Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy” za 2019 rik [Elektronnyi resurs]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. K., 60. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- Parzonko, A., & Bórawski, P. (2020). Competitiveness of Polish dairy farms in the European Union. *Agricultural Economics – Czech*, 66(4), 168–174. doi: 10.17221/254/2019-AGRICECON.
- Michaličková, M., Krupová, Z., Polák, P., Hetényi, L., & Krupa, E. (2014). Development of competitiveness and its determinants in Slovak dairy farms. *Agricultural Economics – Czech*, 60(2), 82–88. doi: 10.17221/76/2013-AGRICECON.
- Kopeček, P. (2002). Analysis of the yield milk effect on the economics of milk production. *Agricultural Economics – Czech*, 48(10), 473–479. doi: 10.17221/5355-AGRICECON.
- Pieralli, S., Hüttel, S., & Odening, M. (2017). Abandonment of milk production under uncertainty and inefficiency: the case of western German Farms. *European Review of Agricultural Economics*, 44(3), 425–454. doi: 10.1093/erae/jbx001.
- Sauer, J., & Latacz-Lohmann, U. (2015) Investment, technical change and efficiency: empirical evidence from German dairy production. *European Review of Agricultural Economics*, 42(1), 151–175. doi: 10.1093/erae/jbu015.